

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЗА УТВРЂИВАЊЕ СТОПЕ КОНТРАЦИКЛИЧНОГ ЗАШТИТНОГ СЛОЈА КАПИТАЛА ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Извршни одбор Народне банке Србије, на основу члана 14. став 1. тачка 11) Закона о Народној банци Србије („Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015, 40/2015 – одлука УС и 44/2018) и на основу тачке 436. Одлуке о адекватности капитала банке („Службени гласник РС”, бр. 103/2016, 103/2018, 88/2019, 67/2020, 98/2020, 137/2020, 59/2021, 67/2022, 137/2022 и 48/2023, у даљем тексту: Одлука о адекватности капитала), на седници одржаној 7. децембра 2023. године одлучио је да стопу контрацикличног заштитног слоја капитала (у даљем тексту: *ССуВ*) за Републику Србију задржи у висини од 0%, имајући у виду да се оцењено одступање учешћа реалних кредита у реалном бруто домаћем производу од свог дугорочног тренда налази испод доње границе од 2 процентна поена потребне за увођење *ССуВ*-а. Задржавањем стопе контрацикличног заштитног слоја капитала на нивоу од 0% Народна банка Србије наставља да даје подршку кредитном тржишту.

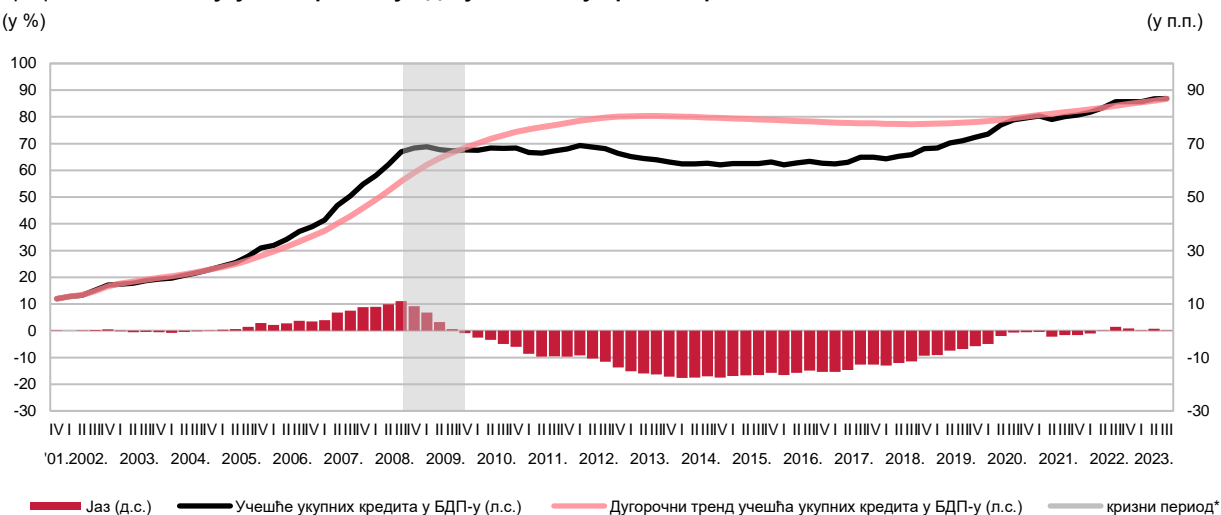
ССуВ представља додатни основни акцијски капитал који су банке у обавези да одржавају изнад прописаних регулаторних минимума у износу који је једнак производу њихове ризичне активе и специфичне стопе *ССуВ*-а. Применом овог инструмента утиче се на ублажавање цикличне димензије системског ризика, будући да се њиме током периода израженог кредитног раста ствара додатни слој основног акцијског капитала, који може бити ослобођен када се системски ризици материјализују.

Народна банка Србије утврђује на тромесечном нивоу стопу *ССуВ*-а за Републику Србију, узимајући у обзир вредност референтног показатеља, важеће смернице и препоруке Европског одбора за системски ризик и остале променљиве које сматра релевантним за праћење цикличне димензије системског ризика. У складу с тачком 436. ст. 2. и 3. Одлуке о адекватности капитала, основу за обрачун референтног показатеља на основу кога се процењује потребна висина стопе *ССуВ*-а представља одступање учешћа кредита у бруто домаћем производу од свог дугорочног тренда. Одређивање стопе *ССуВ*-а за Републику Србију усаглашено је с препоруком за утврђивање стопе *ССуВ*-а Европског одбора за системски ризик (*ESRB/2014/1*).

На Графикону 1 приказани су учешће кредитне активности недржавном сектору у бруто домаћем производу, дугорочни тренд и

оцењено одступање учешћа кредита у бруто домаћем производу од свог дугорочног тренда. Након периода експанзивне кредитне активности од 2000. до 2008. године, крајем 2009. године јаз учешћа реалних кредита у реалном бруто домаћем производу ушао је у зону негативних вредности. Раст кредитне активности, који је присутан од 2014. године, допринео је да се учешће укупних кредита у бруто домаћем производу приближи свом дугорочном тренду. Према подацима за септембар 2023. године, учешће укупних реалних кредита у реалном бруто домаћем производу налази се благо изнад свог дугорочног тренда, тако да јаз износи 0,2 процентна поена. Вредност јаза је смањена и на међугодишњем нивоу, и у односу на претходно тромесечје. Оцењена вредност јаза налази се испод границе од 2 процентна поена, која представља референтну вредност која може упутити на прекомерну кредитну активност.

Графикон 1. Учешће укупних кредита у БДП-у и оцена дугорочног тренда (у %)

Извор: НБС.

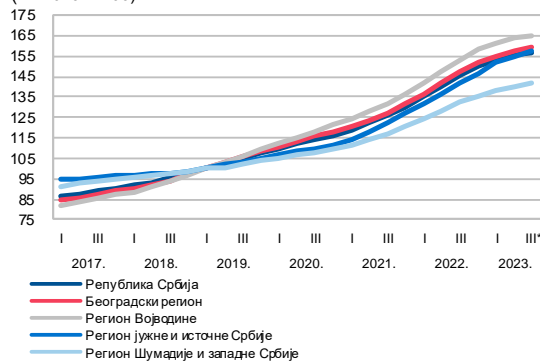
* На основу показатеља системског стреса.

Да би се одредила стопа ССуВ-а за Републику Србију, поред одступања учешћа кредита у бруто домаћем производу од дугорочног тренда, узети су у обзир и додатни опциони показатељи, у складу с тачком 436. став 4. Одлуке о адекватности капитала. Коришћени су опциони показатељи који се односе на тржиште непокретности, спољну неравнотежу и кретања у банкарском сектору.

Тржиште непокретности

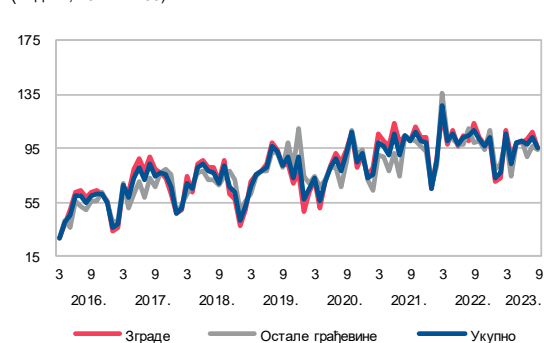
Према подацима Републичког геодетског завода, а на основу индекса цена станова, настављен је раст цена станова, али нешто споријим темпом у односу на претходни период. Према прелиминарним подацима, годишња стопа раста цена станова у Републици Србији на крају трећег тромесечја 2023. године износила је 8,2%, док су у односу на претходно тромесечје цене станова повећане за 1,1%.¹

Графикон 2. Индекс цена станова
(Т1 2019 = 100)

* Прелиминарни резултати
Извор: Републички геодетски завод.

Графикон 3. Индекси броја издатих дозвола новоградње
(индекс, 2022 = 100)

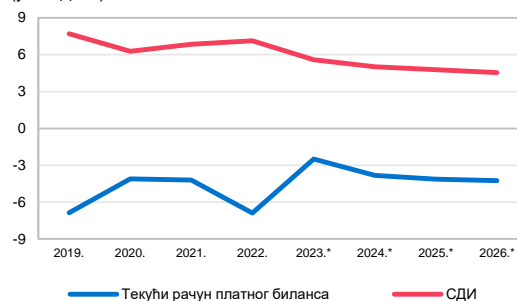

остати непромењени, при чему се код стамбених кредита очекује чак и благо ублажавање стандарда.³ Очекивано ублажавање стандарда за стамбене кредите доводи се у везу с привременим ограничењем каматних стопа на ове кредите. Наиме, Народна банка Србије је донела одлуку да привремено ограничи каматну стопу за дужнике који су корисници првог стамбеног кредита с променљивом каматном стопом, а чији уговорени износ не прелази 200.000 евра у периоду од октобра ове године до краја 2024. године.⁴ Поред тога, привремено ће бити ограничене каматне стопе на нове стамбене кредите, а омогућена је и превремена отплата стамбеног кредита под повољнијим условима.

Показатељи спољне неравнотеже

Позитивна платнобилансна кретања настављена су и у трећем тромесечју 2023. У првих девет месеци ове године забележен је дефицит текућег рачуна од непуних 0,8 милијарди евра, што је за чак 2,5 милијарди евра нижи дефицит него у истом периоду 2022. године и истовремено најнижи дефицит досад. С обзиром на знатно нижи дефицит текућег рачуна у досадашњем току године, очекује се да ће дефицит текућег рачуна у 2023. години износити око или чак испод 2,5% бруто домаћег производа.⁵

Графикон 4. Дефицит текућег рачуна платног биланса и стране директне инвестиције (у % БДП-а)

Извор: НБС.
* Процена НБС, новембар 2023.

Прилив капитала по основу страних директних инвестиција у првих девет месеци 2023. износио је преко 3,2 милијарде евра. То је за 8% више него у истом периоду претходне године. При томе, више од четири петине страних директних инвестиција било је у облику власничког капитала и реинвестиране добити, што потврђује опредељење страних инвеститора да наставе да инвестирају у Србију.⁶ Прилив капитала из иностранства вишеструко је премашио дефицит текућег рачуна.

Очекује се да ће нето прилив по основу страних директних инвестиција наредних година износити око 5% бруто домаћег производа и да ће наставити да у пуној мери покрива дефицит текућег рачуна и у средњем року, што доприноси одрживости екстерне позиције Србије. При томе, очекује се и задржавање високе географске и пројектне

³ Извештај о инфлацији – новембар 2023. и Извештај о резултатима анкете о кредитној активности банака за III тромесечје 2023.

⁴ Одлука о привременим мерама за банке које се односе на стамбене кредите физичким лицима („Службени гласник РС”, бр. 78/2023).

⁵ Извештај о инфлацији – новембар 2023.

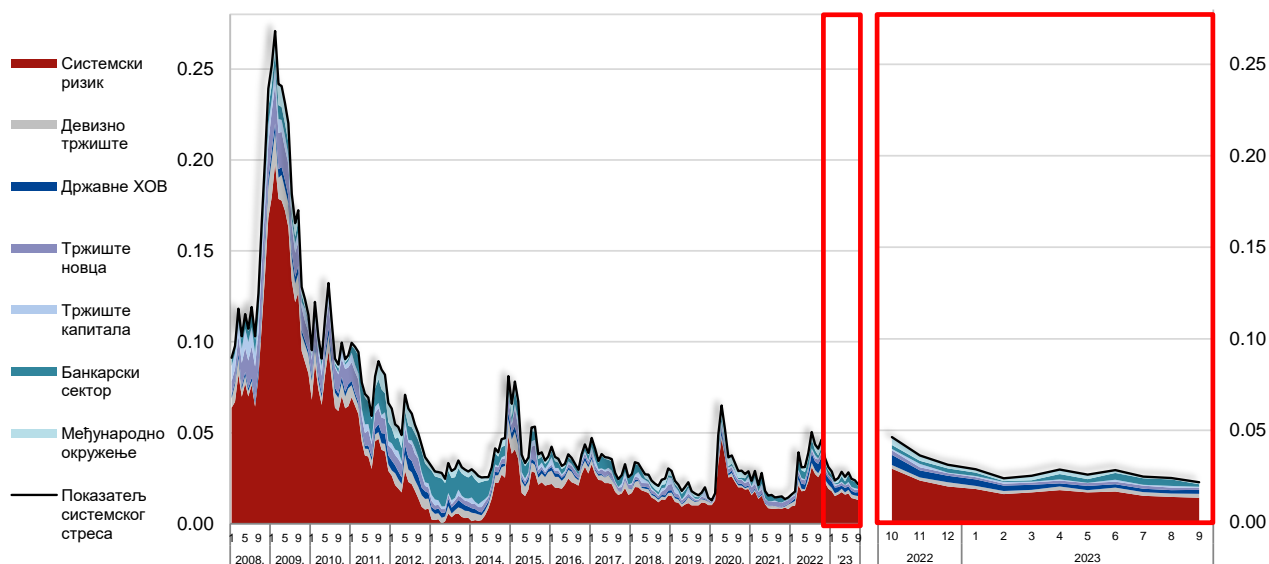
⁶ Извештај о инфлацији – новембар 2023.

финансијских услова није имало негативне последице на квалитет активе банака.

Оцена системског ризика финансијског система Републике Србије

Показатељ системског стреса развијен је с циљем да се препознају периоди повишеног стреса и ниво системског ризика финансијског система Републике Србије. Он обухвата низ показатеља који сагледавају величину финансијског стреса у шест најважнијих сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних хартија од вредности, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење.

Графикон 7. Кретање показатеља системског стреса и приказ доприноса најзначајнијих фактора ризика показатељу системског стреса

Извор: НБС.

У току трећег тромесечја 2023. године показатељ системског стреса забележио је нижу вредност у односу на претходно тромесечје и у односу на треће тромесечје 2022. године. Његова вредност у протеклом периоду у највећој мери зависила је од кретања на тржишту државних хартија од вредности, као и од кретања у банкарском сектору.

У условима очекиваног успореног глобалног привредног раста, изражених геополитичких тензија, релативно високе инфлације и заоштрених глобалних финансијских услова, Народна банка Србије је деловала проактивно и благовремено доносила одлуке ради очувања и јачања постигнуте стабилности финансијског система. Континуирано унапређење регулаторних мера које спроводи Народна банка Србије и побољшање домаћег макроекономског окружења остварено у

претходном периоду утицали су на то да банкарски сектор Републике Србије остане стабилан, адекватно капитализован и високо ликвидан. Резултати макропруденцијалних стрес тестова солвентности за јун 2023. године, потврђују стабилност банкарског система.

Све три агенције за оцену кредитног рејтинга (*Fitch Ratings*, *Moody's* и *Standard & Poor's*) потврдиле су у својим последњим извештајима кредитни рејтинг Србије на нивоу ББ+, односно Ба2, уз стабилне изгледе, што је на корак од инвестиционог рејтинга. Као кључни фактори за задржавање рејтинга истакнути су кредибилан оквир укупне економске политике, изграђена отпорност економије на неповољна кретања из међународног окружења и распорострањен прилив страних директних инвестиција, виши ниво економске активности мерен бруто домаћим производом по глави становника и повољни изгледи за привредни раст у средњем року, уређене јавне финансије и фискални простор за реакцију на потенцијалне потресе, као и боље управљање и виши ниво људског развоја у односу на земље са сличним кредитним рејтингом. Иако су неизвесности из међународног окружења и даље значајне, рејтинг агенције оцењују да Србија успева да екстерне изазове амортизује повољним домаћим кретањима и адекватним економским политикама.